

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

Disp. LVI. De signis secundi aduentus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

retulimus) Ioannem singulari, & admirando quodam modo obijisse.

Ioannes Euangelista secundum aduentum Christi sit præcursor non futurus

Atque ex his concluditur, Ioannem non esse venturum cum Elia, & Henoch, ut sit præcursor ultimi iudicii, probatur ex dictis, applicando rationes supra adductas de Moysè, & Ieremia. Quia anima iam beata non est iterum unienda corpori mortali, ut patiat, præsertim cum nullum sit fundamentum ad hoc inusitatum miraculum confingendum. Vltimo concluditur, solum Henoch, & Eliam futuros esse secundi Christi aduentus præcursores. Probatum à sufficienti enumeratione. Et omnia confirmantur testimonio Apocal. 11. ubi duo tantum præcursores venturi, & sub Antichristo passuri dicuntur. Quod vero capite 10. de se dicit Ioannes, se adhuc prophetaturum gentibus, hunc habet sensum, quod in illa reuelatione, quam eo capite narrat, intellexisset se plures alias visiones propheticas ad varias gentes pertinentes deinceps habiturum, & scripturum. Alij exponunt, illud dictum esse propter Euangelium, quod postea scripsit, & per illud multis gentibus, regnisque prophetavit. Alij simplicius dicunt, illud impletum fuisse cum iterum in Asia prædicavit, quando ex Insula Patmos, in quam fuerat relegatus, rediit.

Responsio ad argumenta in oppositum Matth. 21. Hieronym. Abdias. Terull.

Et ex his fere satisfactum est fundamentis prioris sententiæ. Solum superest respondeamus ad illa verba Christi, *Calicem quidem meum bibetis*. Quibus respondet ibi Hieron. hoc impletum esse, quando Ioannes in feruentis olei dolium missus est: vel Ephesi ut scribit Abdias dicto libro 5. vel Romæ, ut scribit Tertul. lib. de præscrip. hæreticor. c. 36. & antiquissima Ecclesiæ Romanæ traditio confirmat. Nam licet tunc mortuus non fuerit, tamen quia & voluntarie se morti obtulit in testimonium fidei, & causa illa de se sufficiens erat ad mortem inferendam, nisi miraculose esset impedita, id satis est, ut dicatur *bibisse calicem Christi*, propter quod sæpe ab Ecclesia *martyr* appellatur. Addit Euth. in Matth. 43. calicem Christi bibere, non solum qui violenter mortuus est propter Christum: sed etiam, qui exilia, flagella, aliaque similia propter eum patitur, & sic certans usque ad mortem perseverat. Quæ omnia cum magna perfectione, & dignitate in Ioanne reperiri manifestum est.

Euthym.

Ad ultimam vero congruentiam facile est respondere in lege gratiæ tot esse testes Christi, & doctrinæ eius, ut non sit necessarium tunc novum Ioannis testimonium. Erunt enim tunc multi Sancti, & prædicatores Euangelij, qui Elia, & Henoch adhærebunt. Nec fidei testimonium pendet ex visione oculorum, ut propterea necessarius sit testis oculatus. Quod si hoc etiam cōcedere velimus, aderit Elia, qui Christum vidit in carne mortali, & in gloriæ claritate in die transfigurationis.

DISPUTATIO LVI.

In quatuor Sectiones distributa.

De signis, quæ præcedent aduentum Christi ad iudicium.

SUpponimus, multa signa, & indicia antecessura esse diem iudicii, & aduentum Christi Domini, ut ex scriptura statim ostendemus. Quod (ut D. Th. in 4. notavit) partim pertinet ad Christi dignitatem, & gloriam aduentus eius, iuxta illud Aggæi 2. *Adhuc modicum, & ego commovebo celum, & terram, & mare, & aridam, & veniet desideratus cunctis gentibus*. Nam, licet intelligi hoc possit de primo aduentu, tamen potest etiam referri ad secundum, ex Paul. ad Heb. 12. partim ad utilitatem hominum, ut se præparent ad iudiciū. Dicemus igitur de illis signis, quæ in Scriptura sacra habent fundamentum.

Agg. 2.

Heb. 12.

A Cætera enim, quæ afferri solent, nullius sunt autoritatis, qualia sunt illa quindecim, quæ ex Hieron. referunt Scholastici in 4. D. Tho. dist. 58. q. 1. art. 4. q. 1. D. Thom. & Sotus dist. 46. q. 4. art. 1. Illa enim neque apud Hieronymum, reperi, & prædicti autores affirmant Hieronymum, non ea referre ex propria sententia: sed ex apocryphis quibusdam Iudæorum annalibus. Attigit autem illa Euseb. Emisen. homil. in Dominicam secundam aduentus, & (tacito nomine Hieronymi) inquit, in Annalibus Iudæorum scripta referri. Postquam vero ea retulit, subiungit, *Non tamen is quidem autoritatem non damus: ideo vero scripsimus, quia Evangelij verbis convenire videntur*. Illis ergo, & aliis id genus prætermisissis, signorum, quæ in scriptura indicantur, quædam sunt valde generalia, & communia, quæ fere quamdiu Ecclesia Christi durat, diuersis temporibus accidunt, quamquam veluti per antonomasiam illi temporibus, quod proxime iudicium antecedit, attribuantur. Huiusmodi sunt multa ex ijs, quæ Matth. 24. narrantur, ut illud: *Multi ventent in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, & multos seducunt*. Audientur estus prælia, & opinioniones prætorum, conjurget gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentie, & famines, & terremotus, & alia huiusmodi: eiusdem generis sunt illa, quæ narrat Paul. 1. ad Timoth. 4. Spiritus autem manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide attendentes spiritibus erroris, & doctrinam Demoniorum, & 2. ad Timoth. 3. In novissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, blasphemii, &c. Hæc igitur signa, quia communia sunt, & per se satis clara, nulla demonstratione, aut explicatione indigent: declarando autem propria signa iudicii constabit, quomodo singulari modo, & per antonomasiam illi temporibus attribuantur. Alia ergo sunt propria illius diei signa, quæ ad duo reuocari capita possunt. Quædam, quæ antecedent iudicium, & initium eius, id est, aduentum iudicii, & conuocationem iudicandorum, quæ fiet angelica tuba personante: alia, quæ comitantur, vel inchoabunt ipsum iudicium, quorum signorum initium intelligi potest futurum in prædicto sono tubæ, homines ad iudicium conuocantis. De ijs posterioribus signis sermo erit dissequenti, hoc solum de prioribus, de quibus Christus dixit, *Cum videritis hæc fieri, scitote, quia prope est in ianuam*. Possent autem merito inter hæc signa numerari Antichristi Regnum, & persecutio, & aduentus, ac prædicatio Eliæ, & Henoch, de quibus propter materiam amplitudinem proprias disputationes præmisimus. Hic ergo explicanda supersunt tria alia illustriora signa, quæ partim Antichristum antecedent, partim sequuntur. Huiusmodi sunt prædicatio Euangelij per vniuersum mundum: euerlio Romani imperij, atque Urbis: cœlestes immutationes Solis, & Lunæ, & Stellarum, ac elementorum, & rerum omnium, de quibus, & de ordine, quo euentura sunt, disseremus.

D. Thom. Hieronym. Sotus.

Euseb. Emi.

Matth. 24.

1. Tim. 4.

2. Tim. 3.

Matth. 24.

SECTIO I.

Virum ante iudicium prædicandum sit Euangelium in vniuerso orbe, sique hoc signum iudicii appropinquans.

IN hac re vnum est certum, multa vero dubia. Certum quidem, ac de fide est, ante diem iudicii prædicandum esse Euangelium in vniuerso orbe. Hos enim eiusdem fere verbis docuit Christus, Matth. 24. idque aliis testimoniis postea confirmabitur. Tria vero ad hoc explicandum inquiri possunt. Primum, quomodo hæc vniuersalis prædicatio, intelligenda sit. Secundum, quem effectum sit habitura, priusquam iudicium inchoetur. Tertium, quando, quove ordine perficienda sit.

Circa primum, ratio dubitandi sumi potest ex Paulo ad Rom. 10. dicente, *In omnem terram exiit sonus eorum, & in fine orbis terræ verba eorum*: & ad Colo. 1. de verbo

Matth. 24.

de verbo Euangelij, inquit, Quod peruenit ad vos, sicut & in vniuerso mundo est, & fructificat. Iam ergo tempore Pauli prædicatum erit Euangelium in vniuerso orbe. Quod si quis respondeat, per synecdochen esse intelligendum in ijs locis vniuersum orbem, qui tunc erat cognitus, vel qui Romano subiacebat imperio, sicut Lucæ 2. dicitur. Exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis: Simili modo poterunt intelligi, verba Christi, Matt. 24. Prædicabitur hoc Euangelium in vniuerso orbe, & ita hoc non erit peculiare, sed valde commune signum futuri iudicii. Et auget difficultatem Chrysostom. hom. 76. in Matth. qui hæc verba Christi per illa loca Pauli interpretatur. Vnde, quod Christus subiungit, Et tunc veniet consummatio, non intelligit de consummatione mundi: sed de euersione Ierusalem. Nam de illa Christus sermonem fecerat, & de eadem fuerat à discipulis interrogatus, Quando hæc erunt? Quam expositionem sequuntur Theophyl. & Euthym. & eadem fuit explicatio Hilarij canon. 25. in Matth. nec multum discrepat Hieronym. libi. & Ambros. lib. 10. in Lucam, ca. de signis futura destructionis templi. Nam, licet de sæculi consummatione hoc signum intelligant: tamen existimant iam fuisse suo tempore impletum. Non enim puro (ait Hieronym.) aliquam remansisse gentem, quæ Christi nomen ignoret, & quamquam non habuerit prædicatorem: tamen ex vicinis nationibus opinionem fidei non potest ignorare. Vnde Anselmus, eandem sequens interpretationem huius vniuersalis prædicationis, consequenter exponit illa verba. Tunc veniet consummatio, his verbis. Non dicit statim: sed non prius veniet consummatio ciuitatis vel mundi.

Nihilominus dicendum est, verba Christi propriè esse intelligenda, de vniuerso orbe, atque de omnibus prouincijs, & locis, in quibus homines habitant ita vt in omnibus illis prædicandum sit Euangelium, antequam Christus ad iudicium veniat. Hæc est sententia Aug. multis in locis, præcipuè vero Epistola 78. & 80. ad Hefichium, & lib. 2. de sermone Domini in monte, capite 10. & libro de vnitæ Eccles. capite 13. & libro 2. de consensu Euangel. capite 77. & lib. de agone Christiano, capite 29. Prosper de Prædict. & Promis. Dei parte 3. capite 40. Et prius eam docuit Origenes tractat. 28. in Matth. vbi loquens de statu rerum in fine mundi, sic inquit. Et in hoc statu constitutis rebus, Euangelium, quod prius non fuerat prædicatum in toto mundo (multi enim non solum barbararum, sed etiam nostrarum gentium vsque nunc non audierunt Christianitatis verbum) tunc prædicabitur, vt omnis gens Euangelicam audiat prædicationem, & nemo dereliquatur, qui non audiat. Et inferius id latius prosequitur concludens, Si quis temere dicere vult, prædicatum iam esse Euangelium in toto orbe in testimonium omnibus gentibus, consequenter dicere poterit iam finem venisse. Idem sentit Damasc. lib. 4. cap. 27. vbi de Antichristo loquens, inquit, Primum itaque, quemadmodum Dominus dixit, Euangelium apud omnes gentes prædicari necesse est, actunc ille ad prodendam Iudeorum impietatem veniet. Idem ferè affirmat Cyril. ca. 16. quamuis existimauit ipse, suo tempore prædicatum fuisse Euangelium ferè in vniuerso mundo. Optimè Theodoretus 2. ad Tessa. 2. tractans illa verba. Et nunc, quid dicitur, scitis, vt reueletur in suo tempore, sic enim exponit, Cum didicisset Apostolus, dixisse Dominum oportet Euangelium prædicari in omnibus gentibus, & tunc finem futurum: videret autem adhuc vigere cultum idolorum, dixit sequens doctrinam Domini fore, vt prius euertatur superstitio, & impius demonum cultus, & vbique fulgeat diuina prædicatione, & tunc appareat veritatis aduersarius. Idem sentit Greg. lib. 25. Moral. c. 15. & apertius Beda Marc. 2. 4. Ac denique Bernard. lib. 3. de consideratione ad Eugenium, & D. Thomas lect. 3. in ad Roman. 10. Secundo probari hoc potest ex prædictis verbis Christi, Dedit enim hoc tantquam signum consum-

mationis mundi. Hoc namque significat, cum inquit, Et tunc veniet consummatio, sed nisi hoc intelligatur propriè de generali prædicatione per vniuersum mundum, nullius momenti esset hoc signum. Quia alio proprio modo, & per synecdochen ante mille quingentos annos prædicatum fuit Euangelium per vniuersum orbem, & nondum venit consummatio. Nec potest conuenienter dici, Christum folum significasse non futuram sæculi consummationem, donec præcedat vniuersalis prædicatione. Nam verbum illud, Et tunc veniet, in sua proprietate, & rigore proximam consecutionem vnus post aliud significat: & quamquam necesse non sit, quod sæculi consummatio post vniuersalem prædicationem immediate futura sit: tamen vt minimum significatur illo modo loquendi inter vnā rem, & aliam non

interpositum iri magnam temporis moram: at duratio mille quingentis annis comprehensa, longissima est: non igitur intelligi potest ille locus de prædicatione vniuersali, tam remotis seiuncta temporibus. Neque etiam videtur commodè exponi de sola euersione Ierusalem. Tum quia discipuli, teste Matthæo, non tantum de euersione Ierosolymitana suscitati sunt, sed dixerant, Quod signum aduentus tui, & consummationis sæculi? & tamen Christus eorum interrogationi respondet. Deinde vitur voce consummationis absolute & simpliciter, qua vniuersi potius, quam vnus ciuitatis tantum consummatio significatur. Præterea multa signa præbet, quæ non videntur antecessisse ante destructionem Ierusalem,

vt illud, Consurget gens contra gentem, regnum aduersus regnum, & terremotus magni erunt per loca, & pestilentia, & fames, terroresque de celo, & signa magna erunt: & illud, Multi prophetae surgent, & seducunt multos, & quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Hæc enim & similia, licet ex parte inchoata fuerint à principio nascentis Ecclesie: integre tamen, & prout à Christo videntur prædicta, non nisi in toto progressu Ecclesie videntur impleri. Denique addit Christus, Euangelium esse prædicandum in vniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, vt nimirum in die iudicii nulla sit gens, quæ excusari ex eo possit, quod

sibi non fuerit Euangelium prædicatum: ergo loquitur propriè de vniuersali prædicatione. Tertio probat hoc Augustin. ex illis locis veteris testamenti, in quibus promissa est Christo omnium gentium, nationumque possessio, dominium, ac veneratio, Psal. 71. Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum Psalmo 85. Omnes gentes, quascunque fecisti venient, & adorabunt coram te, Domine: Sophon. 2. Et adorabunt eum omnes de loco suo, omnes insule gentium Malach. 1. Ab ortu Solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Ergo oportet, vt ante mundi consummationem Christus per Euangelij prædicationem, totius mundi possessionem, & dominatum accipiat. Et confirmatur, quia pro omnibus mortuus est Christus, & ex omnibus gentibus, populis, & linguis aliquos saluabit, vt dicitur Apocalyp. 7. omnes iudicabit: ergo ad omnes etiam Euangelij prædicatione diffundetur. Vltimo ex ijs, quæ in discursu Ecclesie vsque ad nostra tempora gesta conspiciunt non obscure declaratur, hanc Christi prædicationem non modo Apostolorum tempore, verum neque vsque ad hanc ætatem esse impletam, sed paulatim impleri: atque adeo non esse mundum finiedum, donec integre compleatur. Nam & Origenes, & Augustin. citatis locis referunt, suis temporibus non fuisse prædicatum Euangelium in vniuerso orbe, & (ne verera repetamus) constat, nostra ætate inuentas esse plures prouincias, ad quas prædicatione Euangelij nunquam perueherat, cum illæ nesci Apostolis, neque ante nostram fuerint ætatem cognitæ. Nunc autem videmus in eis Ecclesiam esse diffusam, & quotidie novas nationes inueniri,

Vniuersalis
Euangelij
prædicatione
instantis
iudicii
signum
& consummationis
sæculi.
Matth. 24.

August.
Psal. 71.
Psal. 85.
Sophon. 2.
Malach. 1.

Apos. 7.

niri, ianuamque paulatim aperiri ad prædicandum eis Euangelium, cuius neque notitia, neque vestigium in ipsis reperitur. Ergo vniuersalis hæc prædicatio Euangelij intelligenda est propriè, ac simpliciter de toto orbe.

*Responsio
ad argumen-
ta in opposi-
tum
August.*

Ad difficultatem autem propositam responderet primo Aug. Paulum in illo loco ad Roma. 10. more Prophetico, quod futurum erat tanquam iam factum prædixisse, sicut & Dauid eodem genere loquutionis de præterito dixit, *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Ad alium fere locum ad Colos. 1. responderet, Paulum non asserere Euangelium totum mundum occupasse actum, sed virtute. Quia ita seminatum erat, ut in toto mundo fructificaret iamiam, cresceretque. Quare posterior hic locus difficultatem non habet: in priori vero nonnulla est difficultas.

*Testimonij
Pauli ad
Rom. 10.
Expositio.*

Quia Paulus rationem ibi reddit, cur essent etiam suo tempore inexcusabiles, qui in Christum non credebant. Vnde cum sibi obiecisset, *Nunquid non audierunt?* Respondet, *Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum.* Ergo necesse est, ut loquatur de re iam facta, alioqui non ostenderet, quomodo essent inexcusabiles homines, qui tunc vivebant, sed qui futuri post essent, quando illa impleretur propheta.

Hieronym.

Ideo aliter responderi potest ex verbis Hieronymi. supra citatis, sonum Euangelij dupliciter posse peruenire ad aliquos: primo per proprios prædicatores, & sufficentem Euangelij propositionem, & hoc modo nondum peruenisse Euangelium ad vniuersum mundum, peruenturum tamen aliquando: alio modo per solam famam ab ijs locis emanantem, in quibus Euangelium prædicatum est, & hoc modo intelligi Paulum, cum ait, *In omnem terram exiuit sonus eorum.* Ita fere D. Thom. supra, & Ambrosius. Sed hæc etiam responsio difficultatem habet. Tum quia sonus Euangelij per solam rumorem, ac famam non videtur esse satis, ut homines fiat inexcusabiles, nisi fortasse talis, tamque probabilis sit, ut eos obliget ad inquirendam veritatem: tum maxime, quia neque hoc modo percubuerat tunc sonus Euangelij per omnes mundi prouincias: sed ad summum per prouincias in hoc nostro orbe notissimas. Ergo necessario fatendum videtur, Paulum de hoc solum fuisse loquutum. Quod etiam videtur maxime consentaneum intentioni eius. Nam potissimum intendebat convincere Iudeos, & de eis loquitur, cum dicit, *Nunquid non audierunt?* ut exponunt Theodor. & Ambrosius: & licet exponatur de gentibus, loquitur tamen de eis, inter quos versabatur, & hos dicit esse inexcusabiles, quia vel audierunt, vel facile audire potuerunt Euangelij vocem, quæ per totum orbem insonuerat. Hæc igitur expolitione admissa, negatur, eandem posse applicari ad verba Christi, quia in loco Pauli circumstantiæ contextus, & materia, de qua agitur, nos cogit, ut per tropum, & synecdochen verba illa exponamus: at vero in verbis Christi, in primis nulla est necessitas, & ideo ex regula generali exponendi scripturam, proprietas verborum tenenda est. Deinde circumstantiæ sermonis Christi potius nos ad hanc intelligentiam inducunt. Ac denique consonantia scripturarum eam valde confirmat. Cum enim Christus dicit Apostolis Matth. vltim. *Euntes docete omnes gentes*, vel clarius Marc. vlt. *Euntes in mundum vniuersum, prædicare Euangelium omni creature*, non est loquutus per synecdochen, sed propriè. Nam re vera in vniuersum orbem dedit potestatem Apostolis, eorumque successoribus. Huic etiam veritati concordant veteres prophetiæ supra adductæ, & aliæ, quæ videri possunt Isaïæ 66. & Ezech. 11. & 37.

*Matth. 28.
Marc. 16.*

*Isaï 66
Ezech. 11.
Et 37.*

Obiectio.

Sed adhuc superest aliquid addendum prædicto loco Pauli, quo hæc veritas magis confirmetur. Videtur enim huic vltimæ expolitioni ob stare, quod cum Paulus verba Psalmitæ vsurpet, eodem sensu, quo ille, loqui credendus est: at in Psal. 8. verba illa,

In omnem terram exiuit sonus eorum, propriè, & in rigore intelliguntur de vniuersa terra. Nam ad litteram ibi est sermo de cælis, qui per vniuersum orbem enarrant gloriam Dei, in sensu vero mystico de Apostolis: ergo eodem modo loquutus est Paulus. Ex qua obiectione in primis sumimus, quod sicut prædicatio cælorum in omnem terram exiuit: ita Euangelij prædicatio aliquando exitura est. Nam Psalmita (exponente Paulo) hoc prædixit sub illa figura. Vnde vltius eliciamus (exponendo simul Augusti. sententiam) Paulum eodem sensu esse locutum: ita tamen, ut non docuerit, illam prophetiam iam omnino esse impletam, sed ceptam impleri, ita ut ea ratione fierent inexcusabiles, vel Iudei, vel Gentiles, ad quos

Responsio.

verbum Euangelij præuenierat.

Ad Chrysostrum, & alios Patres citatos, non negamus, quin Christus Dominus in eo cap. Matth. 24. euerfionem Ierosolymitanam, multa que signa, quæ eam præcesserunt, prædixerit, & ita hunc sensum interdum Sancti declarant: tamen negari quoque nequit, quin de aduentu suo ad iudicium, & de signis, quæ illum antecederent, multa ibi tractauerit: vel quia discipuli existimantes, euerfionem Ierosolymitanam non esse futuram vsque ad secundum Christi aduentum, simul de vtriusque consummatione interrogauerant (ut ibi Diuus Thomas notat) vel quia Ierosolymitana euerfio, & signa eius futura erant quasi imago quædam diuinæ vindictæ in die iudicii futura: solet autem diuina Scriptura futurorum veritatem in figuris præmittere, ac præsignificare, simulque multa dicere, quæ & in rem illam, quæ figura est, apte conueniant & in re repræsentata perfectius euentura sint. Sic Psal. 71. principalis est sermo de Christo, in persona Salomonis, qui fuit eius figura, & multa in eo dicuntur, quæ & Salomoni, & Christo quadrare possunt aliqua soli Christo. Sic etiam Danielis 11. de Antichristo, & de Antiocho simul est sermo, & Isaïæ 14. de Nabuchodonosor, & Lucifer, & de Babylone, & mundo, ut ibi notat Hieronym. & similia sunt multa scripturæ exempla.

Psalm. 71.

*Dan. 11.
Isaï 14.*

Hieronym.

Ad hunc ergo modum loquutus est Christus Dominus in eo cap. prædicens signa, & terrores iudicii simul cum Ierosolymitano excidio. Quapropter licet aliqua verba interdum exponantur à Patribus de euerfione Ierusalem, non excluditur, quin exponi possint de vltimo iudicio, præsertim si secundum proprium verborum sensum, illi melius accommodentur. De qua re legi potest Chrysostr. hom. 11. in Matth. circa illa verba, *Palæas autem comburent igni inextinguibili.* Vbi tradit regulam generalem seruandam in Scriptura, scilicet, *Christum sæpe in eisdem rebus duas prophetias pariter collocare, quarum vnam hic impleat, alteram spondeat in futuro, ut ab iis, qui de promissionibus eius pertinacius dubitant, ex hac, quæ iam facta est, etiam illa, quæ nondum facta est, credatur implenda.*

Chrysostr.

Superest vero exponendum (quod secundo loco proposuimus) quoniam sit expectandus effectus huius vniuersalis prædicationis, id est, an non solum prædicandum sit Euangelium in vniuerso orbe: sed etiam ab omnibus sit recipiendum, ita ut totus orbis ad Christum conuertendus sit, & religionem Christianam professurus, antequam adueniat dies Domini. Ratio dubitandi est, quia Christus non dixit, *Credetur hoc Euangelium in vniuerso*, sed, *prædicabitur*, nec dixit, *prædicabitur*, ut omnes credant, sed in testimonium omnibus gentibus, id est, ut qui noluerint credere, nullam excusationem habeant (ut omnes exponunt) ergo non constat, Euangelium vbique esse suscipiendum, sed prædicandum tantum. In contrarium autem facere videntur omnia, quæ pro Augustini sententia paulò ante adduximus, de promissionibus Christo factis, *Dominabitur à mari vsque ad mare*: & de vniuersali tam gentium, quam Iudeorum conuerfione. Et de priori quidem multa supra retulimus ex Dau. de. Isa. Ezech. de posteriori vero e-

claa

Alia prædictio Isai. ca. 11. Et erit in die illa adiciet Dominus secundo manum suam, ad possidendum residuum populi sui, ut Hieron. Cyril. Basil. alij exponunt. De utraque verò est expressum testimonium Pauli ad Rom. 11. Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sapientes, quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec intraret plenitudo gentium, & sic omnis Israel, saluus fiet. Quod etiam videtur significasse Ioan. c. 11. exponens sensum ab spiritu sancto intentum in verbis illis Caiphæ, Expedit, ut vnus moriatur homo pro populo, ut non tota gens pereat, Prophetavit (inquit) quod Iesus erat moriturus pro gente, id est pro Iudeis, & non tantum pro gente, sed, ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum, id est, ut omnes tam Iudeos, quam gentes in vnam Ecclesiâ cogeret. Quod etiam confirmant verba illa Christi, Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ovile, & vnus pastor. Sic etiam de vtroque populo prædictum erat Psal. 78. Dominabitur Iacob, & finium terra, & Sophon. 3. Tunc loquitur de die iudicii reddam populo labium electum, ut inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno, & postea hanc conuersionem tam gentium, quam Iudeorum late describit. Et confirmatur tandem ex Paulo 2. ad Thessalon. 2. dicente, Nisi venerit discessio primus, seu apostasia. Supponere enim videtur, prius vniuersum orbem futurum esse vnus Christianæ religionis: postea vero aduentum Antichristi maiori ex parte à Christo recessurum.

In hac renihil video esse in Scriptura perspicue prædictum, neque ab antiquis Doctoribus traditum: exijs verò, quæ dicta sunt, hæc videntur colligi verisimiliora. Primo ita esse Euangelium per vniuersum orbem prædicandū, ut vbiq; id est, in omnibus regionibus, & præcipue prouincijs templa fundentur, & Christiana religio recipiatur, & exerceatur, & hoc modo Christus vbiq; agnoscat, & colatur. Hæc est sententia Augustini. citatis locis, & eandem significant reliqui Patres citati, & hoc probant testimonia prophetarum, qualia etiam sunt elegantissima apud Isaiam capite. 2. & apud Mich. cap. 4. Præterea facit, quod supra ex Apocalyp. 7. adduximus, ex omni populo, & omni lingua aliquos esse saluandos. Deniq; per se, ac fine alia probatione verisimile est, si Euangelium vbiq; est prædicandum non solum per famā, & rumorem, sed per proprios prædicatores, vbiq; etiam fructificaturum, atq; adeo vbiq; esse Ecclesiam propagandam, & fundandam. Quod etiam euentus ipsarum rerum, quas experimur, satis confirmat. Hoc enim modo, & fructu videmus, Euangelium esse disseminatum in remotissimis regionibus, de quibus ante centum annos vix esse potuisset humana spes. Quapropter eundem modo in cæteris regionibus sperare licet exitū. Neq; huic veritati dissonant verba Christi, quia Euangelium vbiq; prædicatum erit in testimonium omnibus: in testimonium quidem premij, ac mercedis ijs qui credunt: in testimonium autem iudicij, & condemnationis ijs, qui non credunt.

Vnde secundo dicendum est, licet vbiq; sit fundanda, & propaganda Ecclesia: non tamē omnes in vniuersum homines esse credituros. Hoc enim nec necessarium est, neque villo testimonio probabili affirmari potest, neque est consentaneum humano ingenio, ac libertati, nec experientia, nec modo Diuinæ prædestinationis, quæ ita videtur res hominū disposuisse, ordinasse, ac permisisse, ut semper sint inter eos boni, & mali, fideles, & infideles. Quod varijs parabolis in Euangelio Christus significauit, & in omnibus indicat, hanc permixtionem vsque ad finem mundi duraturā. Quocirca licet per hanc vniuersalē prædicationem ex omnibus nationibus aliqui sint conuertendi, nō tamē necesse est, ut omnes homines cuiusvis nationis conuertantur, ut recte notauit Francisc. Ribera Mich. 4. citans Lyrannū, & Fr. Suarez. tom. 2.

Adrianum Finum lib. 7. c. 5. Neque etiam mihi constat, an vbiq; sit idololatria tollenda. Fieri enim potest, ut in eisdē prouincijs, vel ciuitatibus fundentur Ecclesiæ Christianorū, & tamen idolorum templa non euerantur; ut in principio Ecclesiæ accidit, & nunc in Iaponia conspiciamus. Et hoc satis est ad complementum huius prædictionis, & signi, de quo agimus, quamuis non constet, an sit maiorem effectum habiturum.

Hinc addo tertio, per hanc vniuersalem prædicationem, quæ antecessura est aduentum Antichristi, non esse consummandam Iudeorum conuersionem à Paulo, alijsq; prædictam. Neq; enim id necessarium est ad vniuersalem prædicationē, ut dixi. Colligitur autem hoc aperte ex ijs, quæ supra diximus de aduentu Antichristi, scilicet, eum à Iudeis præcipue esse suscipiendum, sicut Christus prædixit Ioan. 5. quia in poenā cæcitatē, & incredulitatis eorū, maximē venturus est, teste Paulo 2. ad Thess. 2. non ergo erunt tunc Iudei ad fidem conuersi. Et ita supponunt Cyr. c. 15. Damasc. lib. 4. c. 25. Hippolyt. de consum. mundi. August. 20. de Ciuit. c. 29. Verum est, statim c. 30. circa finē, sentire, aduentū Eliæ, & conuersionem Iudeorum fore ante Antichristum. Potest autē exponi, id est, ante finitam persecutionem Antichristi, nō verò ante inchoatam, quia ante inchoatam nō potest esse verum, ut patet ex supradictis de aduentu Eliæ. Idem Hilari. docet Hilari. c. 26. in Matth. vbi ait, Sicut pars Iudeorum Theod. per Apostolos creditur, ita est creditura per Eliam. Idē Theod. & Ansel. ad Roma. 11. Conuersio ergo illa Iudeorum consummata est postea per prædicationem Eliæ, & Hier. Henoch, ut idem Patres notāt, & Hier. in id Psal. 20.

In reliquis tuis preparabis vultum eorum. Et colligitur ex illis verbis Christi Matth. 17. Elias venturus est, & resurget omnia, & ex alijs supra adductis, Malach. 4. & Apoc. 11. Et confirmari potest Ioel. 3. Ecce in diebus illis, & in tempore illo, cum conuertero captiuitatem Iude, & Ierusalem, congregabo omnes gentes, & deducam eas in vallem Josaphat. Vbi aperte dicitur, post Iudeorum conuersionem statim futurum esse iudicium. Erit ergo Iudeorum conuersio proxime ante iudicium, eodem tempore, quo acris Antichristus Ecclesiam Dei persequetur. Erit autem facile, tam breui tempore Iudeos per Eliam conuerti, quia verisimile est, audita fama Antichristi, & quod a suis receptus sit ut Messias, & quod Ierusalem ac templum reedificat, ex vniuerso orbe Iudeos omnes confluros Ierusalem, seu in eam regionem, vbi potissimum Antichristus imperabit: illuc ergo adueniens Elias facili negotio docebit vniuersos. Præter sanctitatem autem Eliæ, & vim, efficaciamq; dicendi, atq; operandi, erit ex parte Iudeorum apta dispositio ad veritatem suscipiendam, quod experimento cognoscant, se esse ab Antichristo deceptos, quoniam non ad veri Dei cultum, sed ad se adorandum, ut Deum omnes allicere conabuntur. Et (quod præcipuum est) Deus speciali gratia concurret ad illuminandos illos. Non cogimur autem dicere, cūctos omnino Iudeos esse conuertendos, & credituros in Christum: sed solum eos, qui ad æternam vitam fuerint præordinati, iuxta illud Dan. 12. In tempore illo saluabitur populus tuus omnis, qui inuentus fuerit scriptus in libro. Soli ergo illi credent, si de scilicet viuā, & stabili, ac permanente vsq; ad finē. Non est autem, cur dicamus, omnes Iudeos, qui tunc vident, fore prædestinatos vel ad æternam vitam, vel ad fidem. Quia verò aliquid specialius illo tempore promittitur, credendum est, maiori ex parte tunc fore Iudeos conuertendos, quod notauit Oecum. ad Ro. 11. dicens, Vere omnis Israel saluus erit, id est, plures, quidem auerentur à peccatis, & conuertentur ad ipsum, & idem significat Theoph. ibidem.

Quarto, non videtur necessarium, ut per hanc vniuersalem Euangelij prædicationem efficiatur, ut aliquo tempore ante iudicium vniuersus mundus, totus simul in Christum credat, & Catholicam amplectatur.

plectatur religionem. Nam Christi predictio, in qua A
signum potissimum fundatur, satis verificatur, si
paulatim, & successiue Euangelium in vniuerso mun-
do predicetur, quamuis fortasse, cum ad vnam par-
tem orbis peruenierit, alia, quæ illud audierat, & su-
sciperat, vel per hæresim, vel per paganisum, aut
aliud apostasiam genus ab illo discedat. Quamobrem
non videtur necessarium, vt propter hoc signum fu-
turi iudicii dicamus, antequam Christus ad iudica-
dum veniat, in tota Asia, vel Africa iterum esse præ-
dicandum Euangelium, atque omnes illas gentes
prius esse ad fidem conuertendas. Cum enim iam in ijs
prouincijs prædicatum sit Euangelium, fundataq;
Ecclesia, & ex illis gentibus multi fuerint salutem
consequuti, ex nulla prophetia, aut Scripturæ testi-
monio colligi potest, iterum esse ibi prædicandum,
aut illas gentes iterum ad fidem conuertendas. Qua-
re, licet definite negari non possit, ita esse futurum,
quia hoc etiam ignoratur: tamen neq; affirmari po-
test, cum non sit reuelatum. Illa enim verba Ioannis 10.

Ioan. 10.

Erit vnum ouile, & vnus pastor, non significat, fore a-
liquando, vt vniuersus orbis, & omnes homines sint
intra Ecclesiam, ita vt nullus sit infidelis, sicq; con-
stituant vnum ouile sub vno pastore Christo, & vi-
cario eius. Nā Christus ibi de hoc non diserebat, sed
solum prædixit futuram gentium conuersionem, & ex
gentibus, & Iudæis constituendum esse vnum ouile,
atq; vnam Ecclesiam vniuersalem, & Catholicam,
quæ (quod in se est) omnes complectatur. Quod au-
tem plures, vel pauciores diuersis temporibus, vel
ex gentibus, vel ex Iudæis intra hanc Ecclesiam per
fidem congregandi sint, de hoc nihil Christus affir-
mauit. Quamquam (si verba eius interpretemur non
absolute de hominibus, sed de ouibus specialiter e-
lectis, ac prædestinatis (de illis verum est, omnes sem-
per adduci ad ouile Ecclesiæ, extra quam non est sa-
lus, quamuis non ex solis illis Christi ouile constitu-
tur. Neq; etiam ex illo testimonio Pauli, *Nisi veneris*

2. Thessal. 1.

discessio primum, colligi potest, ante aduentum Anti-
christi aliquando omnes homines futuros esse fide-
les. Primum quia (vt supra dixi) aliqui probabiliter
exponunt hanc discessionem non ab Ecclesia, sed ab
imperio Romano. Deinde quia multi per *discessionem*
intelligunt ipsum Antichristum, vel apostasiam tẽ-
pore persecutionis eius in Ecclesia futurā, vt patet
ex Theodor. & Oecum. ibi. Et Aug. 20. de Ciuit. c. 19.
ibi pro *discessione, transfugam*, vertit. Deniq; quia licet
demus, *discessionem*, significare ibi magnam quādam
apostasiam futuram, antequam veniat Antichristus
non inde fit, ante illam vniuersum mundum, & om-
nes prorsus homines futuros fideles. Potest enim
talis discessio esse à pontifice Romano, & à Catho-
lica Ecclesia in quibuscunq; regionibus, vel homi-
nibus extiterit: sic autem quasi per antonomasiam
appellari potuit, quia fortasse maxima ex parte Ec-
clesia deficiet. De qua re iterum sectionibus sequen-
tibus redibit sermo.

Theodor.
Oecumen.
August.Vniuersalis
per orbis Eu-
angelij pro-
mulgatio
quādo, quo-
modo vesi-
tura.

Vltimo supererat explicandū, quod tertio loco
est propositum, scilicet, quo tempore, & ordine hæc
vniuersalis prædicatio futura sit, sed in hac re pauca
à nobis dici possunt. Nam quæ in futurum pendent,
& præsertim, quæ pertinent ad tempora iudicii, &
consummationis mundi, nobis sunt incognita, vt
diximus. Tria verò ex ijs, quæ hætenus dicta sunt,
colligi possunt. Vnum est, hanc prædicationem ab
initio Ecclesiæ esse inchoatam, & quotidie magis, ac
magis perfici, vt experientia docet. Alterū est, hanc
vniuersalem prædicationem extensivè (vt sic dicā)
consummandam esse in toto orbe ante persecu-
tionē Antichristi, eiusq; aduentum, vt recte docent
Aug. & alij Patres supra citati. Et facile conuinci po-
test, si, quæ supra dicta sunt de regno Antichristi, cõ-
siderentur. Nam eo tempore, quo Antichristus re-
gnauerit, non solum non poterit Ecclesia propagari,
aut Euangelij prædicatio ad nouas regiones deferri:

verum potius vbi Ecclesia fuerit, maxima ex parte
deficiet & fideles, qui perseuerauerint vix poterunt
religionis cultum publice profiteri, nedum ad con-
uertendas nouas prouincias mitti. Post mortem ve-
rò Antichristi tempus erit breuissimum (vt supra et-
iam dictum est) ergo post aduentum illius non po-
terit vniuersalis hæc prædicatio absolui: necesse est
ergo, vt ante eius aduentum perficiatur, Quin potius
hac ratione conuincimur, vt existimemus, hanc
prædicationem absolvendam esse, antequam in Ro-
mana Ecclesia, vel imperio fiat magna aliqua mu-
tatio temporalis, aut euersio, de qua Sect. sequenti
dicendum est. Quia vt Euangelium in toto orbe
tandem aliquando commode diuulgari possit, ne-
cesse est, vt dignitas Romanæ Ecclesiæ suum splen-
dorem, potestatemq; non solum spiritualem, & di-
uinam, sed etiam temporalem retineat, vel saltem
vt in eius obedientia Catholicæ Reges, ac potentes
Principes perseuerent, quorum auxilio, & ope ad fi-
dē propagandā vt possit. Quocirca inter signa pro-
pria futuri iudicii hoc, de quo hætenus diximus, vi-
detur esse primum, & ante omnia implendum, vt ex
sequentibus amplius constabit. Tertium est, post im-
pletam hanc vniuersalem prædicationem Euangelij,
non multo post futurum Antichristi aduentum, &
vltimam Ecclesiæ persecutionem, ac deniq; mundi
consummationem. Hoc colligitur ex illis Christi
verbis, *& tunc veniet consummatio*. Quando autem
post ventura sit, incertum nobis est, vt recte dixit
Augustin. dicta epist. 78. & 80.

Matth. 24.
August.

SECTIO II.

*Vtrum ante iudicium & proxime ante aduentum
Antichristi Romana ciuitas euertenda, Roma-
numque Imperium omnino extinguendum sit.*

Quæstionem hanc superius breuiter attigimus,
quoniam necessarium fuit ad ostendendū, An-
tichristum nondum venisse: nunc autem fufius, &
ex proprijs principijs est à nobis explicanda, quo-
niam & est huius loci maxime propria, & non parū
difficilis, & ad intelligenda nonnulla Scripturæ lo-
ca, aliaque theologicæ quæstiones valde vtilis esse
potest.

Quod igitur Romanum imperium extinguendū
sit in aduentu Antichristi, supra ex communi Pa-
trum traditione suppositum: nunc autem plura
circa hoc inquirenda, declarandaq; supersunt. Pri-
mum quo scripturæ fundamento hoc nitatur, nul-
lum enim firmum inuenitur. Duo etenim adduci
solent. Primum est illud 2. ad Thess. 2. *Nisi veneris di-
scessio primum*, quod de euersione Romani imperij
interpretatur Hieron. q. 11. ad Algaf. & Ambros. Hieron.
Primasius, ibi, & Terrul. lib. de resurrex. carn. c. 24. Ambros.
Hoc verò nullius momenti esse videtur, primo quia
(vt sæpe dictum est) hic locus melius intelligitur de
spirituali discessione, & apostasia à fide, & ab spiri-
tuali imperio Romani Pontificis, in quod tempora-
le imperium mutatum est, vt eleganter dixit Leo Papa
serm. 1. de Apostolis Petro, & Paulo, & ita exponunt
Chrys. & Græci, qui ipsum Antichristum per *disces-
sionem* significari intelligunt. Idem fere Aug. 20. de
Ciuit. c. 19. Secundo quia discessio non significat in-
tegram extinctionem, sed separationē, & diuisionē:
si ergo Paul. loquitur de discessione à temporali im-
perio Romano, hæc ante multa tẽpora facta est. De-
ficere enim cepit hoc imperiū, & dissipari, vel quā-
do Orientale imperium ad Turcas translatum est: vel
quando imperiū in Occidente à Gothis, & Vandalis
vastari, & occupari cepit, & ipsa Romana ciuitas à
Gothis capta est. De qua re Blondus de cad. 1. & Sabel-
licus Aenead. 7. li. 9. & Aene. 8. li. 1. & seq. & Orosius li.
2. & 7. sup. historiæ, & alij, qui de rebus Romanis scri-
bunt. Secundū est, quod de diuisione Romani imperij
in de-

2. Thessal. 2.

Hieron.

Ambros.

Primas.

Terullian.

Leo Papa.

Chrysost.

August.

Blondus.

Sabellicus.

Orosius.

in decem Regna à Daniel cap. 7. scribitur: sed ex hoc loco non colligitur, imperium Romanum esse omnino extinguendum prius, quam Antichristus veniat. Primo quia rectè intelligi potest imperium illud esse diuisum in decem regna, & tamen Romanum imperium non esse omnino extinctum. Sicut nunc diuisum illud cernimus in plura regna, quæ fortasse iam ad denarium numerum peruenerunt, & tamē adhuc imperium Romanum suam retinet dignitatem, propter quam omnes Christianos Reges antecellit. Adde, Aug. 20. de Ciuit. cap. 23. docere, nō esse certum, denarium illum numerum proprie, ac dehnire sumi, Quid enim (inquit) si numero isto denario vniuersitas Regum significata est? Ex illo ergo loco tantum colligitur diuisio, ac dissipatio Romani imperii in plura regna, non tamen extinctio nominis, ac dignitatis eius. Secundo auget difficultatem. Quia licet apud Danielem dicatur, hos decem Reges antecessuros Antichristum: tamen Apocal. 17. sic de illis scribitur, Decem cornua, quæ vidisti, decem Reges sunt, qui regnum nondum acceperunt. Sed potestatem tanquam Reges vna hora accipient post bestiam: & de eisdem postea dicitur, quod habebunt odio, & persequentur Romanam urbem. Ergo illis regnantibus adhuc non erit destructum Romanum imperium.

In hac re dicendum est primo, solum posse certò affirmari Romanum imperium ferè vsque ad diem iudicii esse duraturum, & prope illius tempora esse profusurum extinguendum, & in aliud imperium commutandum, atque hoc modo destructionem Romanum imperij posse annumerari inter signa dei iudicii. Hoc probatur primò ex veteri traditione antiquorum Patrum. Lactan. lib. 7. c. 25. dixit ex veteri traditione, Romanum imperium simul cum ipso orbe esse interitum & c. 15. scribit, in fine mundi futura esse ingentia prælia, & tumultus, subditque cuius vastitatis & confusiois hæc erit causa, quod Romanum nomen, quo nunc regitur orbis, tollatur de terra, & imperium in Asiam reuertetur, ac rursus Oriens dominabitur, & Occidens seruetur. Idem prosequitur optimè c. 16. Idem affirmat Tertullian. in Apolog. cap. 32. vbi ait, Fidelibus incumbere necessitatem orandi pro statu imperij rebusque Romanis, quod vim maximam vniuerso orbi imminentem, ipsamque clausulam seculi, acerbitates horrendas comminans, Romani imperij commeatu scimus retardari. Itaque nolimus experiri, & iura precamur differri romana diuturnitati fauemus. Similia repetit lib. ad Scapulam, cap. 2. dicens, Christianus nullus est hostis, nedum imperatorum, quem sciens à Deo suo constitui, necesse est, ut & ipsum diligat, & reueretur, & honoret, & saluum velit cum toto Romano imperio, quousque scilicet stabit, tandiu enim stabit. Denique Hieron. fatetur, hanc esse sententiam omnium scriptorum Ecclesiasticorum. Constat igitur hanc esse antiquissimam traditionem, vnde verisimile est, ab Apostolis manasse. An vero habeat in sacris literis fundamentum, statim dicemus.

Secundo dicendum est, non satis constare, utrū Romanum imperium omnino extinguendum sit ante aduentum Antichristi per diuisionem in multa, seu decem regna: an verò eius destructio inchoanda sit per hanc diuisionem, per ipsum verò Antichristum, & eum perficienda. Sed uterque modus est probabilis. Differt autem multum inter utrumque modum, quia iuxta priorem, constat certissime nondum esse satis destructum imperium Romanum, ut Antichristus veniat: iuxta posteriorem autem non oportebit expectare maiorem inclinationem Romani imperij, qua Antichristo via pareatur: sed solum ipsam euerfionem integram, quæ per illum facienda est. Vnde iuxta priorem modum hoc signum iudicii diuersum erit à signo Antichristi, & præuiū illi, nondumque nunc impletum: iuxta posteriorem autem modum vel non est diuersum à signo dato de futuro regno Antichristi: sed per illum con-

Fr. Suarez, tom. 2.

plendum erit, quia vnius generatio erit alterius corruptio. Vell velimus hoc signū destructionis Romani imperii ab Antichristi imperio distinguere, necesse est, ut destructionem illius appellemus diuisionem in plura regna, quamuis nomen, & dignitas imperii Romani nondum sit omnino extincta. Vnde fiet, vel hoc signum iam esse impletum, vel certè constare satis non posse, an super sit maior regnorum diuisio & commutatio facienda, antequam Antichristus veniat. Nam, si quis rectè consideret, Romanum imperium in plura, quam decem regna iam est diuisum. Ostendamus igitur vtriusque modi probabilitatem. Quod enim omnino sit extinguendum Romanum imperium, priusquam Antichristus veniat, colligunt multi Patres ex illo 2. ad Thess. 2. Non 2. Thessal. 2. resisteris, quod, cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis, & nunc quid detineat, scitis, ut reuelatur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis, tantum, ut qui tenet, nunc teneat, donec de medio fiat, & tunc reuelabitur ille iniquus. In quibus verbis obscurum est, quid sit illud, quod Paulus Thessalonicenibus dixerat, & illi sciebant esse in causa, ut Antichristi aduentus detineretur. Vnde coniectant Patres, hoc nihil aliud esse, quam perfectam Romani imperii euerfionem, quam Paulus corā apertè docuerat: scripto autem non est ausus tam clarè exprimere, ne calumniam incurreret, quod Romano imperio malè optaret. Et ita interpretatur illud, Tantū, ut qui nunc tenet, teneat, id est, ut qui nunc imperat, imperet, donec tollatur de medio, non persona, sed imperiū. Et tunc reuelabitur ille iniquus: ergo antequam ille veniat, omnino extinguendum est Romanum imperiū. Ita exponit Chrysostom. homilia. 4. in illam Epistolam, quæ sequuntur Oecumen. & Theophyl. idē Ambrosius & Anselmi & Hieronymus. q. 11. ad Algasiam. Idem videtur significasse Tertullian. locis citatis in prima concl. & Cyrill. ca. 15. dicens, Venit Antichristus, cum impleta fuerint tempora Romani imperii. Et confirmatur ex citatis locis Danielis, in quibus significatur, sicut primum imperiū destructum fuit per secundū & secundum per tertium, & tertium per quartum, ita quartum prorsus dissipandum à decē Regibus, qui Antichristum præcedent, à quo postea subijciuntur, & sub eius imperio rediguntur. Atque ita videntur ibi exponere Hieron. Theodor. & Irenæus lib. 5. cap. 25. & 26. His ergo testimoniis sit probabilis hæc sententia, Quod verò illa non sit certa, atque adeo alterum modum esse probabilem, constat primo ex Aug. 20. de Ciuitat. c. 19. vbi pertractans prædictum locum Pauli. 2. ad Thessal. 2. Tantum qui nunc tenet, teneat, donec de medio fiat, Ergo prorsus (inquit) quid dixeris, me fateor ignorare: suspiciones tamen hominum, quas audire vel legere de hac re potui, nō tacebo. Et statim subdit expositionem de Romani imperii euerfione. Est igitur hæc tantum suspicio, nō res certa. Theodor. retus verò eam expositionē apertè reiicit, dicens. Romanum imperium apud Danielē per quartam belluam esse significatum, In eo autem (inquit) paruum cornu productum est, quod gerebat bellum cum Sanctis, vbi apertè sentit, atque ex Daniele colligere conatur, Antichristum ex ipso Romano imperio, seu aliquo modo eo durante, esse nasciturū, & cōtra ipsummet imperium præualiturum. Daniel enim cap. 7. tā decem cornua, quam cornu parvū ex quarta bestia oriri se vidisse refert, & in c. 2. idē regnū in quarto loco computatur, etiam si in multa regna partitum sit. Signum ergo est per hanc diuisionem non fore omnino extinguendum, donec Antichristus veniat. Potest autem pro hac etiam sententia referri Hieron. Dan. 11. quatenus de Antichristo sic loquitur, Et brachia pugnantis populi Romani expugnabuntur ab eo, & conterentur: & Lactan. dicto lib. 7. c. 15. tunc dicit, Romanū nomen tollendum de terra, Cum imperium in Asiam reuertetur, quod apertè dicit propter imperium Antichristi. Et cap. 25. Precandus (inquit) est Deus ne ci-

Kkk 2 ius fa-

Chryso.

tius tyrannus ille abominandus veniat, qui tantum facinus molitur, ac lumen illud effodiat, cuius interitum illud ipse lapsurus est, id est, Romanum imperium. Preterea Chryso. dicta homilia quarta in 2. ad Thessalon sic scribit. Quomodo regna illa destructa sunt, quae ante Romanum imperium fuerunt, ut pote regnum Medorum à Babyloniis, Babyloniis à Persis, Persarum à Macedonibus, Macedonum à Romanis: ita & regnum Romanorum ab Antichristo. Ex quibus verbis licet colligere, etiam si admittamus illam expositionem verborum Pauli inde non fieri, imperium Romanum esse tollendum de medio antequam Antichristus veniat, sed ipsum Antichristum id esse effecturum. Vtrumque enim dicit Chryso. qui non est sibi contrarius, & utrumque potest facile verbis Pauli accommodari. Detinet enim Deus iuxta hanc expositionem aduentum Antichristi, donec adueniat definitum tempus, in quo mundus orbatus Romano imperio est. Tunc enim & Antichristus veniet, ac tollet illud de medio, & è contrario ipsum tolletur de medio, & tunc Antichristus veniet. Vt enim Philosophorum more loquamur, iuxta hanc sententiam se habebunt hæc duo imperia, sicut duæ formæ, quarum una ingreditur, alia expellitur, de quibus vere dici potest, cum una de medio tollitur, tunc alteram fieri. Et ad hunc modum exponi possunt omnes Patres in priori parte citati. Constat igitur, satis esse incertum, & dubium, quo ex prædictis modis res hæc euentura sit: consequenter vero constat, satis certum esse alterutro ex ijs modis evertendum esse Romanum imperium ante diem iudicii & ita simul probata est prima assertio posita.

Vrbis Romæ destructio signum est propinquæ iudicii. Lactant.

Tertio dicendum consequenter est, multo magis incertum esse, an eueritio Romanæ vrbis inter signa appropinquantis iudicii numeranda sit. Nam, licet Lactant. dict. li. 7. c. 25. de ipsa vrbe loqui videatur, eum inquit. Res ipsa declarat lapsum, ruinamque rerum breui fore, nisi quod incolumi vrbe Roma nihil istius videtur esse metuendum. At vero, cum caput illud orbis ceciderit, & non esse ceperit (quod Sybilla esse aiunt) quis dubitet venisse iam finem rebus humanis, orbis terrarum? Licet (inquit) hæc fuerit Lactantij sententia: non tamen defuit, qui eam inter deridendos errores, computandam existimauerit, ut Pamm. refert in scholijs lib. Tertull. ad Scapulam num. 10. qui tamen interpretatur, Lactantium non tam de Vrbe, quam de imperio esse loquutum, sentiens etiam ipse, solius Vrbis excidium, aut durationem, non esse signum sufficiens euerfionis, vel diuturnæ durationis mundi. Nam iu primis, cum ostensum sit, probabile esse Romanum imperium non esse omnino abolendum, donec Antichristus veniat, consequens est etiam esse probabile Romanam ciuitatem non esse evertendam vsq; ad ipsum Antichristum, quia par est vtriusque ratio. Deinde siue ab ipso, siue ante ipsum extingatur dignitas, & nomen imperij Romani, non sequitur, Vrbem vel ab Antichristo, vel ante ipsum esse evertendam. Quia bene potest imperium occupari, nomēque ac dignitas prioris imperij omnino obrui, nulla ipsius ciuitate dissipata, vel destructa, ut tam superioribus quam nostris temporibus in omni regnorum mutatione conspicimus: vel sicut è contrario posset Vrbis destrui durate Romano imperio. Quia licet mutetur sedes imperij, non propterea totum mutari imperium necesse est. Ergo ex mutatione Romani imperij non potest colligi vrbis euerfio, nisi alicubi specialiter reuelata sit, quod non constare, statim ostendimus. Aliunde vero non est etiam reuelatum, ciuitatem illam permanfuram vsque ad finem mundi, vel vsq; ad Antichristum, vel vsque ad tempus illi vicina: quia similiter nulli extat talis reuelatio, neq; ex reuelatis colligi potest. Nisi quis fortasse existimet, quoniam Ecclesia Romana caput est vniuersalis Ecclesiæ, tam diu illam esse duraturam, quoadiu Ecclesia vniuersalis durabit. Quia non po-

Vrbis Romanæ euerfio propterea constans.

test Ecclesia esse sine capite, durabit autem vniuersalis Ecclesia vsq; ad finem mundi: ergo & Romana Ecclesia: ergo & Romana ciuitas. Sed hæc collectio nullius mottiendi est, primum quia licet nunc caput Ecclesiæ sit in Ecclesia Romana, quia est eius Episcopus: tamen hoc, neq; constare esse à Christo præceptum, neq; per se est simpliciter necessarium, ut in proprio loco latius tractandum est. Deinde quia licet Romana ciuitas euerteretur, & Romanus Episcopus à sua sede, Ecclesia, vel prouincia pelleretur, ita ut oporteret illum vel in remotissimis regionibus habitare vel in speluncis, aut in locis abditissimis delitescere, semper esset & caput Ecclesiæ, & Romanus Episcopus. Nam semper retineret eandem potentiam, & iurisdictionem tã vniuersalem, quã propriam, & specialem illius Episcopatus. Itaq; siue integra perseueret Vrbis, siue ab hostibus solo æqueur, nullum est signum aut appropinquatis iudicii, aut distatis adhuc.

Obiectio, Apoc. 17.

Sed obijci potest locus Apoc. 17. vbi sub enigmate mulieris fornicariæ, & purpuratæ sedentis super bestiam coccineam exprimitur Roma, & de ea subiungitur, quod decem Reges per decem cornua significati, & d'ent fornicariam, & desolatam facient illam, & nudam, & carnes eius manducabunt, & ipsam igne concremabunt. Ex qua propheta duo videntur colligi. Primum illam ciuitatem permanfuram vsq; ad aduentum Antichristi: alterum eam esse labefactandam, & concremandam ab Antichristo, seu ab ijs decem regibus, qui eius tempore regnabunt, eique subiciuntur, ut ibidem dicitur. Vnde, quod ibi sit sermo de Antichristo, omnes expostores consentiunt, & Iren. lib. 5. cap. 26. Hippol. orat. de conf. mundi: & alij statim citandi. Quod autem mulier illa fornicaria, & purpurata sit Roma, patet primo ex vltimis verbis capituli. Et mulier, quam vidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum super Reges terre. Nulla enim alia ciuitas habuit generale imperium, nisi Roma. Secundo, quia dicitur eam mulier habere capita septem, quæ sic explicatur. Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet. Vrbis enim super septem colles, seu montes ædificata fuit. Tertio ita exponunt multi ex Patribus, Hier. Epif. 17. ad Marcellum nomine Paulæ, & Eustochij, & 15. q. 11. ad Algal. & 1. 2. cont. Iovinian. in fine vbi sic inquit. Ad te loquor, quæ scriptam in fronte blasphemiam, Christi confessione deleti, vrbis potens, vrbis orbis domina, vrbis Apostoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum, Roma aut fortitudinis nomen est apud Græcos, aut sublimitatis iuxta Hebræos, serua quod diceris, virtus te excelsam faciat, non voluptas humilem: maledictionem, quam tibi Sabator in Apocalypsi comminatus est, potes effugere per penitentiam, habens exemplum Niniuitarum. Eandem expositionem habet Tertull. lib. contra Iudæos c. 9. & lib. 3. cont. Marc. cap. 13. Babylon (inquit) apud Ioannem nostrum Romana vrbis figura est, proinde magna, & regno superba, & Sanctorum Dei debellatrix. Atque hanc expositionem sequitur Paul. Oros. li. 7. c. 2. Et Aretas in comment. in Apoc. Aret.

Iren. Hippol.

Hieronym.

Tertullian.

Oros.

Aret.

Responsio.

Gagne.

Respondetur, hanc si expositionem admittamus, quam Gagneus in Apoc. dicit esse probabilem, & ex recentioribus nonnulli ex eruditissimis, qui contra hæreticos scribunt, illam amplectuntur, qui aduertunt, Ioannem non esse loquutum de Romana Ecclesia, sed de Vrbe, non Christiana, sed ethnica, Loquutus enim de illa est, considerando eum statum, quem habebat, quando ipse scripsit, & si fortasse in fine mundi similem habitura est, à fide & obedientia Pontificis Romani deficiens, ab ethnicis tyrannis subiugata: Hac, inquam, data expositione, solum ex eo loco concluditur, Romam in persecutione Antichristi, vel in prelijs, quæ geret ad vsurpandum totius orbis imperium, esse evertendam, & comburendam. Vnde ad summum potest concludi, Romanam euerfionem esse posse vni ex signis ad cognoscendum Antichristum venisse atq; ita signum hoc non esse distinctum à persecutione Antichristi: sed veluti pars eius, Secundo dicitur, expositio.

expositionem illam non esse necessariam. Multi Patres non intelligunt per mulierem illam fornicariam Urbem: sed orbem, quatenus in eo edificata est ciuitas impiorum, quæ in Scriptura Babylon dici solet, & fundata est super septem montes, id est, super multitudinem Regum superborum. Ita exponit Aug. Psalm. 29. enarrat. 3. vbi ciuitatem quident Babyloniam, ita interpretatur non tamen aperte accommodat ad locum Apocalyp. Idem habet in Enarrat. in Psalm. 61. & lib. 14. de Ciuitate, cap. ultimo, & lib. 18. cap. 18. & sæpe alijs in locis. Expressius Prosper in dimidio temporis, capite 7. Nec eam vno in loco existimes ciuitatem, quæ tota est sparsa in orbe, de qua dicit & Propheta David. Filia Babylonis misera. Ac deinde eodem modo interpretatur totum cap. 18. Apoc. Idem tenent Beda, Ambrosius, Ticonius, Primasius, D. Thom. Aymo, Rupert, & alij Apoca. 17. vbi Gagneius breuiter, & aptè totum illum contextum ad hanc interpretationem accommodat, quam hoc loco latius persequi institui nostri non est.

Ex quibus tandem ultimo constat, hoc signum euerisionis Romani imperij (qualecunque illud sit, & quomodo cunque iuxta prædicta explicetur) simul cum præcedenti paulatim impleri: verisimile tamē esse (vt in sectione præcedenti diximus) prius esse vniuersalem Euangelij prædicationem consummandam, quam Romanum imperium ad summam inclinationem, extinctionemque perueniat. Quia hæc duratio imperij Romani in sua dignitate, & potestate valde necessaria est, vt illud signum Euangelicæ prædicationis per totum orbem commodè impleat. Hoc vero impleto, credibile est Ecclesiam passuram maiores temporales afflictiones bellorum, ac seditionum, regnorumque mutationes, atque ita paulatim extinctum iri imperium Romanum, vel ab Antichristo, vel paulo ante eius aduentum. Ad rationes dubitandi in principio positas facilis est responsio ex dictis. Ad summum enim probant (quod nos concessimus) incertum esse, an sit extinguendum omnino Romanum imperium per Antichristum, vel antea. In loco autem illo Apoc. 17. cum dicuntur decem Reges accepturi potestatem post Antichristum, vel non est intelligendum de ordine temporis, sed dignitatis, (erunt enim sub Antichristo) vel intelligendum est, quod post Antichristi aduentum accipiant nouam potestatem ad persequendam Ecclesiam.

SECTIO III.

Quæ sint futura signa in cælis ante iudicii diem.

Hactenus explicuimus, quæ ante aduentum Domini vsque ad Antichristi necem euentura credimus, eritque facile lectori ex ijs, quæ duabus sectionibus præcedentibus, & supra de Antichristo dicta sunt, rerum ordinem seriemque colligere. Prædicabitur enim Euangelium in vniuerso orbe, & iterum non deerunt calamitates illæ, quæ Matt. 24. prædicuntur, pestes, fames, terremotus, prælia, regnorum diuisiones, ac mutationes, & similia ac fortasse postquam vniuersalis Euangelij prædicatione consummata sit, ingrauescent hæc quotidie magis, magisque quasi inclinante iam mundo, & proxime ad occiduum urgente, & tunc tandem vel omnino vel pene destructo Romano imperio, veniet Antichristus, qui vniuersale orbis imperium occupabit, & grauissime persequetur Ecclesiam. Quæ omnia eleganter describit Lactant. li. 7. c. 17. Pro Ecclesia vero Elias, & Enoch dimicabunt, donec ab Antichristo trucidentur: qui tamen & ipse impetio Christi interficietur, neque de hoc tempore alia sunt nobis signa reuelata.

Sequitur ergo, vt dicamus de signis futuris post mortem Antichristi, in quibus primum locum tenere videntur ea, quæ in cælis futura sunt. Sicut enim

Fr. Suarez. tom. 2.

A de illis loquitur Christus. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & stelle cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebuntur. In quibus verbis, nulla est inter expositores controuersia, quin sermo sit de signis iudicii, quanuis de superiori parte illius capitis magna sit, atque ita exponunt ibi Chrysostomus, Theodorus, Euthymius, Hieronymus, Hilarius, can. 25. & 26. & Aug. Epi. 80. ad Hefychium, sub finem. Dantur autem à Christo Domino in eis verbis tria cælestia signa, quæ à nobis explicanda sunt. Primum, Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum. Secundum, Stelle cadent de cælo. Tertium, Virtutes cælorum commouebuntur.

Prius tamen, quam ad hæc explicanda veniamus, oportet inquirere, quo tempore intelligantur futura hæc signa, an scilicet ante vniuersalem mortem hominum, & generalem resurrectionem, an vero post illam. Hieronymus enim Chrysostomus, & Eusebius, Emilianus, statim citandi indicant futura post resurrectionem generalem in ipso aduentu Domini. Quæ sententia videtur textui Evangelico consentanea. Nam immediate post illa verba subdit Christus. Et tunc parebit signum filii hominis in cælo, sed hoc signum non apparebit nisi post resurrectionem ipso Domino iam veniente, vt infra videbimus: ergo neque alia: simul enim & in eodem contextu omnia prædicuntur, & immediate post illa subiungitur, Et tunc plangent omnes tribus terra, id est, reprobi omnes, qui in terra manebunt. Nam iusti tunc iam rapiuntur cum Christo in aera. Et videbunt filium hominis venientem in nubibus cæli: ergo rectè intelligitur, totum hoc futurum post resurrectionem in ipso aduentu Christi. At verò D. Augustinus in dicta Epist. 80. ad Hefychium sentit, hæc signa futura esse in Ecclesia, durante ipsa Antichristi persecutione. Vnde consequenter interpretatur, verba illa Christi, post tribulationem dierum illorum, non intelligi post finitam persecutionem, sed post inchoatam, seu durante, & iam ex parte facta persecutione. Fuit autem hæc sententia Lactant. lib. 7. cap. 16. vbi licet intelligat hæc omnia proprie, & de sensibilibus signis, ea sentit esse futura ante mortem Antichristi, quod tamen nulla ratione confirmat. Augustus vero coactus est sic exponere, quia non intellexit illa signa ad literam, vt sonant, sed metaphoricè, vt postea videbimus. Cuius sententia, sicut in hoc nobis non probatur, ita neque in priori parte sustineri posse videtur. Nam Christus Dominus satis apertè loquutus est de tempore post finitam tribulationem Antichristi, vt reliqui omnes expositores, & Patres ea intellexerunt: & supponendo ea signa proprie, & ad literam esse intelligenda, nullum est fundamentum ad opinandum aliter. Quia durante persecutione Antichristi, & vsque ad mortem, & resurrectionem Eliæ, & Henoch, nondum erunt inchoata signa iudicii, quæ peccatores vehementer terreat, vt ex. 11. cap. Apoca. colligitur: sed potius, Cum dixerint pax, & securitas, tunc eis repentinus veniet interitus. Ergo ante mortem Antichristi non incipient videri signa in Sole, Luna, & stellis, neque arefcent homines præ timore, vt dicitur Luc. 21. Ex quo loco etiam colligitur, hæc signa futura esse, videntibus adhuc hominibus in carne mortali ante generalem resurrectionem. Nam ex ijs verbis Lucæ constat, hæc signa futura esse hominibus causam angustiarum & anxietatis præ timore & expectatione eorum, quæ superueniens vniuerso orbi: ergo oportet vt fiant videntibus adhuc hominibus ante generalem resurrectionem. Nam post resurrectionem nulla erūt necessaria signa ad terrendum, neque habebit locum dubia expectatio futurorum. Nec refert, quod apud Matthæum hæc signa simul cum alijs coniungantur, quia non oportet, vt quæ simul narrantur simul etiam fiant. Præsertim cum prius Matthæi dicat, venturum Christum cum virtute, & maiestate, & postea subiungat, & mittet Angelos suos in tuba, &c.

Kkk 3

cum

cum tamen hoc non sit futurum post aduentum Christi, sed antea: ex ordine ergo narrationis non potest colligi ordo executionis, sed ex alijs locis, & ex coniectura sumpta ex ipsis rebus colligendus est. Vnde confirmari hæc sententia potest ex Ioele c. 2. Et dabo prodigia in celo, & in terra, sanguinem, & ignem, & vaporem sumi. Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis. Vbi (iuxta communioem expositionem Theodor. & Rupert. ibi, Orig. & D. Thom. Matth. 34. Bedæ Marc. 13. & Luc. 21.) sermo est de die iudicii, & de eisdem celestibus signis, de quibus loquutus est Christus: & tamen illa dicuntur futura: antequam veniat dies ipse iudicii, qui dies Domini magnus & horribilis dicitur. Vnde ipsēmet Christus post prædicta verba subiunxit, Cum videritis hæc fieri scitote, quoniam prope est in tantum: ergo futura illa sunt ante aduentum Christi: eo tamen appropinquante. Neque enim verisimile est (quod Aug. ait) in verbis illis Christi, cum videritis hæc fieri, non tantum signa, sed ipsum etiam aduentum Christi in nubibus coeli comprehendendum esse. Quorsum enim Christus diceret: cum me videritis venientem, scitote, quoniam prope sum? Non ergo loquitur de aduentu: sed de signis, quæ aduentum antecessura sunt.

Sed obijcit August. quia dies iudicii (vt Paul. ait 1. ad Thess. 3.) Sicut fur in nocte, ita veniet. Cum enim dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus: si autem præcessura essent hæc signa, quæ homines redderēt certos, diem Domini iam esse in ianuam, non ingrueret vt fur, illis in pace, & tranquillitate existentibus. Atque ita Ambros. 1. ad Thess. 5. exponens prædicta verba, Subito (inquit) & ex insperato apparebit, & Theod. Matth. 25. ita exponit illud Media nocte clamor factus. Vt ostendat (inquit) quod inexpectatus veniat Dominus. Quod etiam notavit August. tractans eadem verba, dicens, Media nocte, id est, nullo scientie aut sperante, & infra exponens verba Pauli, inquit. Ex quo significatur, cum penitus latere, cum venerit. Ad hanc objectionem responderi potest ex Oecum. 1. ad Thessal. 2. ex signis iudicii posse colligi appropinquare finem mundi: non tamen fore certam diem, & horam aduentus Domini, & hac ratione verum esse diem illum veterum vt furem. Quod declarat exemplo mulieris pregnantis, quo Paulus vtitur. Nam licet hæc (inquit) signa partus habeat multa, ipse autem hora aut dies non tem. Quod sit obijcias, quia supra diximus quadraginta quinque diebus post mortem Antichristi futurum aduentum Domini: Responderi potest vel cum Anf. 2. ad Thess. 2. dicente, Vtrum completis illis quadraginta quinque diebus mox adveniat Dominus, an vero aliquantulum super sit temporis, omnino nescimus. Vel certe dici posset, hoc secretum scripturarum, & esse satis dubium, & si verum est, paucis fore notum, & ideo nihil ob stare, quo minus, vel omnibus, vel ferè omnibus incertus sit ille dies. Vel aliter, quod cum omnes homines sint morituri ante diē aduentus, quanvis omnibus constaret, esse morituros intra illos quadraginta quinque dies, tamen & singulis esset incertum, quo die morituri sint, & quanto etiam tempore post mortem vel singulorum, vel omnium sit futurus iudicii dies, & ita semper erit aliqua incertitudo illius diei, ac temporis certi, & definiti, licet constare eis possit nō longe abesse. Quod nullum est inconueniens, quia Christus hoc voluit, & in hunc finem signa præbuit.

Sed vrgebis, quia licet hoc sit satis, vt ille dies sit incertus: non tamen, vt veniat vt fur, & inexpectatus, & in pace, ac securitate existentibus: Respondetur id verum esse respectu bonorum, fideliumque iustorum: incredulis autē, & iniquis posse nihilominus esse inexpectatum, ac repentinum. Secundo melius dicitur cum Ambros. hæc non esse intelligenda de aduentu Domini præcise, quoad diem iudicii, & descensum eius de celo: sed prout includit hæc si-

gna stupenda, quæ erunt veluti proximi nuntij aduentus iam Christi, & proprie incipient ab interitu Antichristi. Tunc etiam subito incipiet repentinus interitus peccatorum, de quo Paul. loquitur, & Apoc. 17. narratur à Iohanne Apocal. 11. Et ad hunc etiam interitum pertinet illa signa, de quibus nunc agimus. Atque ita etiam respondet D. Thom. in 4. d. 48. q. 1. D. Thom. art. 4. q. 1. ad 1. & 2. & idem notavit Iam. c. 128. Concord. Et potest etiam explicari. Quia (vt sæpe dixi) ante ipsum diem iudicii morientur omnes: ergo ille dies præcise sumptus non potest aliter venire inopinatus, quam expositum est.

His ergo politis, secundo explicandum est in genere, qualia sint hæc signa, quomodo vè futura. In qua re prima sententia est Aug. dicta Epist. 80. qui hæc metaphoricè interpretatur per Solem & Lunā Ecclesiam intelligens, de qua dicitur, quod obscurabitur, & non dabit lumen suum, quia non apparebit, impijs persequentibus ultra modum scruentibus. Et stelle cadent, ac virtutes colorum commovebuntur. Quoniam multi, qui gratia fulgere videbantur, persequentibus cedent, & cadent quidam, fideles firmissimi turbabuntur. Et hanc expositionem elegit August. partim propter rationem paulo ante adductam de repentino aduentu Domini: partim, quia illa signa proprie, & sententibilibus intelligenda non essent tam horrenda, & terribilia, sicut in scriptura exaggerantur. Vnde concludit, Hæc in Ecclesia melius ex mystico intelligi, ne Dominus Iesus appropinquante secundo aduentu suo, ea pro magno prædixisse videatur, quæ huic mundo, & ante primum eius aduentum consueverant evenire, & irideamur ab eis, qui hæc quæ velut nonissima, & omnia maxima horrefcimus, plura in historia gentium, & multo maiora legerunt. Potest autem hæc Aug. opinio confirmari. Quia ille modus loquendi sæpe est metaphoricus in Scriptura ad significandam acerbitatē alicuius tribulationis, vt Iai. 13. stelle celi, & splendor earum non expandent lumen suum, & tenebræ erunt in ortu suo, & Luna non splendebit in lumine suo. Vbi ad litteram est sermo de vltione sumenda de Babylonijs, & similia leguntur. Ezech. 32. vbi ad litteram sermo est cōtra Pharaonem regem Aegypti, & inter alia dicitur, Operiā, cum extinctus fuero, calor, & nigrescere faciam stellas eius, solem nube tegam, & Luna non dabit lumen suum: omnia luminaria celi marere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam: dixit Dominus Deus. In quibus locis, & similibus (qualia sunt Amos. 8. Sophon. 1. Ioch. 2. & 3.) constat hæc non esse intelligenda proprie, sed metaphoricè ad exaggerandam acerbitatē tribulationis, præ cuius magnitudine ita perturbantur homines, vt videatur illis Sol obscurari, & omnia tam celestia, quam terrestria commoueri.

Sed (quamvis hæc expositio Augusti, vt moralis: & spiritualis laudanda sit) nullo modo negandus est proprius, ac literalis sensus, quæ ceteri expositores præmittunt, vt adijciat mysticos sensus vt patet ex Hieron. Hilario, apertius ex Origen. tract. 30. in Matth. Beda, & Anf. ibidem. Atque idem licet obscurissime significat Ambros. lib. 10. in Lucam, cap. 17. de signis aduentus Domini. Nam licet in toto capite iudicij sensus videatur fere eandem expositionem cum August. biliter sumit persequi: tamen literalem sensum, vt notum supponit. Idem significat illa verba, quæ in principio præmittit, & prophetia vera series, & integra causa mysticæ: & probatur, primo ex generali regula interpretandi scripturam. Nam cum potest proprie sine incommodo exponi, non est ad metaphoras confugiendum. Secundo quia Lucas capite 21. docet, hæc signa fore sensibilia, quibus visis homines arefcent præ timore, & expectatione finis: ergo non recte exponuntur de effectibus spiritualibus, qui ne videntur, nec magnum timorem incutere solent hominibus: præsertim vulgaribus, & qui spiritu non ducuntur. Vnde multo minus ex illis solis commove-

Ioele 2.

Theodor.
Ruper.
Origen.
D Thom.
Beda.

Augustin.

Obiectio.
August.
1. Thessal. 3.

Ambros.

Theophyl.

August.

Responsio.
Oecumen.

Anselm.

Obiectio.

Responsio.

Ambros.

August.

Augustini
pinto de co-
lestibus si-
gnis secundi
aduentus
Domini.

Iai. 13.

Ezech. 32

Amos 8.
Sophon. 1.
Ioch. 2. & 3.Signa in a-
poc. ante diē
iudicij sensus
biliter sumit

Luc. 21.

monerentur ad expectandum orbis interitum. Tercio quia ibi ponuntur signa futura in cælo, & in terra: & tamen de terra, & de signis in ea futuris sermo est proprius (vt sectio. sequenti dicemus) ergo antithesis ipsa docet, signa etiam cælestia proprie esse intelligenda.

Responsio ad argumenta Aug.
Ad primum autem motiū Augustini iam responsum est. Ad secundum dicitur, licet hæc signa sint sensibilia, futura tamē maiora, & horribiora quam ynquam fuerint. Ad alia verō testimonia respondemus, primo à multis Sanctis exponi proprie, & de die iudicij, vt de priori loco Isaiæ videri potest in Chryf. Paranesi priori ad Theodor. lapsū, & hom. 84. in Matth. Orig. tract. 30. in Matth. & tom. 2. in ad Roman. Cyprian. epist. ad Demetrianum sub finem. Greg. 20. Moral. cap. 23. Et in vniuersum de omnibus similibus locis Prophetarum id affirmat Tertul. lib. de resurrect. carnis ca. 22. Vbi tractans, & ad literam intelligens prædicta verba Christi, inquit, *Postquam eduxit, & tunc erit Ierusalem conculcataui nationibus, inde iam in orbem, & in sæculum prædicat secundum Ioseph, & Daniele, & vniuersum concilium prophetarum, futura signa in Sole, Luna, & stellis.* Secundo dicitur, etiam si in illis locis sermo sit metaphoricus non inde inferri, etiam verba Christi esse metaphoricè exponenda. Quia circumstantia literæ neque id requirunt, neq; commode patiuntur. Quin potius addi potest, quia in die iudicij hæc horribilia signa vere ac proprie futura sunt, prophetas hoc prævidentes ad exaggerandas alias vindictas, & vltiones diuinæ iustitiæ, vfos esse allusione, & quasi comparatione quadam ad signa vici iudicij: vel è contrario, quia similes præcedentes vindictæ fuerunt quasi figuræ quædam, & vmbra generalis vindictæ de peccatoribus sumende in die iudicij, ideo prophetas vel facile ab vna ad aliam transiisse, vel acerbiter vnius per signa, quæ futura sunt in alia explanasse.

Constat igitur, hæc signa futura esse sensibilia in ipsis corporibus, seu astris cælestibus. Reliquum est, vt tertio loco explicemus, quomodo futura sint. Quod distinctius fiet si per singula paulatim discurremus. Primo igitur obscuritatem Solis, & Lunæ multi sic interpretantur, quod Christus adueniens tanto lumine fulgebit, ac totum orbem splendere faciet, vt nec Solem, nec Lunam apparere, aut lucere sinat. Ita Hilar. can. 29. Hieron. Chryf. & Beda in Matth. & Euseb. Emis. hom. in Dominicam 27. post Pentecosten & Aug. ser. 103. de temp. vbi hoc specialiter tribuit splendori crucis, qui tantus erit, vt Sol occulter: de quo postea dicemus. Tandē expositionē approbat D. Tho. opus. 10. ar. 35. Sed nobis non probatur, propter ea, quæ in priori puncto dicta sunt. Ostendimus enim hæc signa futura esse aliquibus diebus ante descensum Christi è cælo: ergo non potest fieri hæc obscuratio Solis, & Lunæ, propter nimiam claritatem corporis Christi. Deinde illa obscuratio Solis nullum terrorem incuteret, præter illam, quem ipsa Christi maiestas potest efficere. Aliter exponit Orig. dicto tract. 30. in Matth. Sicut in magnis ignibus succendi incipientibus tenebræ ex fumo plurimo solent extolli: sic in conflagratione mundi ab igne, qui accendendus est, obscuranda esse luminaria magna. Sed neq; ipse Orig. in hac expositione persistit: neq; probari potest. Tūquā conflagratio mundi futura est post diem iudicij: hæc vero signa antecedentia sunt. Tum etiam, quia illa causa videtur insufficiens, vt hæc signa tali modo fiant, vt specialem terrorem incutiant.

Tertia explicatio est, quod Sol priuabitur sua luce intrinseca, & connaturali, & consequenter Luna, & omnia astra. Cui expositioni videtur fauere proprietas illorum verborum, *Sol obscurabitur: & Ios. 2. & 3. Sol, & Luna obtenebrati sunt: & cap. 2. Sol conuerteretur in tenebras: & Apocal. 6. Sol factus est niger, tanquam facies cilicinus.* Et hanc expositionem indicat etiam Origenes: non tamen recte declarat. Dicit enim quod

A paulatim minuetur lumē cælestium astrorum, quia deficiet eius nutrimentum, sentiens, Solem esse corruptibilem, & conseruari ad modum ignis continua actione, quod improbabile est, vt ex philosophia constat. Itaque hic modus naturaliter est possibilis. tamen diuina virtute fieri potest. Et ita futurum esse sentit Rabanus Matth. 24. & non displicet D. Tho. in 4. d. 48. q. 1. art. 4. q. 2. Satis tamen incertares est. Videtur enim verifimilius, non oportere ita fieri. Quia hæc signa tantum fient ad errorem hominum: ad hoc autem non est necessarium, vt in ipsis cælis fiat intrinseca immutatio, & naturalium proprietatum diminutio, vt videbimus. Quarto igitur dicunt alij, hanc obscuritatem Solis, & Lunæ futuram esse per propriam Eclipsim, id est, per interpositionem ipsorum astrorum inter se, ita tamen, vt non simul fiat. Hoc enim est impossibile, nisi simul constituantur in multis locis, quod nō oportet fingere. Dicunt igitur, non simul obscuranda esse Solem, & Lunam: sed nunc Solem, postea Lunam, & è conuerso. Quia non tantum semel hoc fiet, sæpius per varias apparitiones, & Eclipses, quæ proueniunt inuicem motibus cælorum, qui nunc tardius, nūc velocius solito mouebuntur. Hic modus colligi potest ex Lactian. lib. 7. c. 16. vbi inter alia inquit, de Sole, & Luna, *Motus extraordinarios peragent, vt non sit homini promptum, aut siderum cursus, aut rationem tem poris agnoscere. Fiet enim vel aestas in hyeme, vel hyems in aestate, tunc annus breuiabitur, & mensis minuetur, & dies in augustum coarctabitur.* Quod si hæc vera sunt, facile intelligitur ex hac motuum varietate posse facile consequi varias, ac inuicem Eclipses. Et sunt hæc quidem verifimilia, & satis apta ad terrendos homines: non tamen videtur negandum obscuratum iri aliquando simul Solem, ac Lunam, ita vt densissimæ toti orbi terrarum offundantur tenebræ. Hæc enim videtur esse intentio Christi in illis verbis, & maxime videtur pertinere ad augendum angustiam & terrorem hominum, qui est finis per hæc signa intēctus. Vnde sine dubio videtur futura maior obscuritas Solis, quam per solam naturalem Eclipsim effici possit. Quod etiam suadet illa ratio supra adducta ex Augu. quod hæc signa non sunt existimanda vulgaria, & communia, qualia interdum facta leguntur: sed maiora, & horribiora. Addendum ergo est, Solem, & Lunam esse obscuranda, non quia omnino priuabuntur suo lumine, sed illuminatione. Quod fieri poterit, vel Deo suspendente concursum, qui modus erit facillimus, vel per interpositionem alicuius densissimæ nubis, quem modum vt faciliorem elegit Sop. 4. dist. 46. q. 2. art. 2. Sed (quod ad Solem attinet) prior modus videtur facilior. Tum vt tenebræ possint esse vniuersales, & densissimæ: tum vt possint fieri minori actione, & rerum immutatione. De Luna vero, quoniam de illa dicitur Ios. 2. quod conuerteretur in sanguinem: & Apoc. 6. explicatur quod, *Luna tota facta esset sicut sanguis*, verifimile est, hoc signum esse efficiendum per interpositionem nubis ita dispositæ, vt per impressionem Lunæ videatur tota sanguinea, ad significandam diuini iudicij seueritatem, & propter alias significationes, quas recte explicat Antoninus

B in multis locis, quod nō oportet fingere. Dicunt igitur, non simul obscuranda esse Solem, & Lunam: sed nunc Solem, postea Lunam, & è conuerso. Quia non tantum semel hoc fiet, sæpius per varias apparitiones, & Eclipses, quæ proueniunt inuicem motibus cælorum, qui nunc tardius, nūc velocius solito mouebuntur. Hic modus colligi potest ex Lactian. lib. 7. c. 16. vbi inter alia inquit, de Sole, & Luna, *Motus extraordinarios peragent, vt non sit homini promptum, aut siderum cursus, aut rationem tem poris agnoscere. Fiet enim vel aestas in hyeme, vel hyems in aestate, tunc annus breuiabitur, & mensis minuetur, & dies in augustum coarctabitur.* Quod si hæc vera sunt, facile intelligitur ex hac motuum varietate posse facile consequi varias, ac inuicem Eclipses. Et sunt hæc quidem verifimilia, & satis apta ad terrendos homines: non tamen videtur negandum obscuratum iri aliquando simul Solem, ac Lunam, ita vt densissimæ toti orbi terrarum offundantur tenebræ. Hæc enim videtur esse intentio Christi in illis verbis, & maxime videtur pertinere ad augendum angustiam & terrorem hominum, qui est finis per hæc signa intēctus. Vnde sine dubio videtur futura maior obscuritas Solis, quam per solam naturalem Eclipsim effici possit. Quod etiam suadet illa ratio supra adducta ex Augu. quod hæc signa non sunt existimanda vulgaria, & communia, qualia interdum facta leguntur: sed maiora, & horribiora. Addendum ergo est, Solem, & Lunam esse obscuranda, non quia omnino priuabuntur suo lumine, sed illuminatione. Quod fieri poterit, vel Deo suspendente concursum, qui modus erit facillimus, vel per interpositionem alicuius densissimæ nubis, quem modum vt faciliorem elegit Sop. 4. dist. 46. q. 2. art. 2. Sed (quod ad Solem attinet) prior modus videtur facilior. Tum vt tenebræ possint esse vniuersales, & densissimæ: tum vt possint fieri minori actione, & rerum immutatione. De Luna vero, quoniam de illa dicitur Ios. 2. quod conuerteretur in sanguinem: & Apoc. 6. explicatur quod, *Luna tota facta esset sicut sanguis*, verifimile est, hoc signum esse efficiendum per interpositionem nubis ita dispositæ, vt per impressionem Lunæ videatur tota sanguinea, ad significandam diuini iudicij seueritatem, & propter alias significationes, quas recte explicat Antoninus

C videtur negandum obscuratum iri aliquando simul Solem, ac Lunam, ita vt densissimæ toti orbi terrarum offundantur tenebræ. Hæc enim videtur esse intentio Christi in illis verbis, & maxime videtur pertinere ad augendum angustiam & terrorem hominum, qui est finis per hæc signa intēctus. Vnde sine dubio videtur futura maior obscuritas Solis, quam per solam naturalem Eclipsim effici possit. Quod etiam suadet illa ratio supra adducta ex Augu. quod hæc signa non sunt existimanda vulgaria, & communia, qualia interdum facta leguntur: sed maiora, & horribiora. Addendum ergo est, Solem, & Lunam esse obscuranda, non quia omnino priuabuntur suo lumine, sed illuminatione. Quod fieri poterit, vel Deo suspendente concursum, qui modus erit facillimus, vel per interpositionem alicuius densissimæ nubis, quem modum vt faciliorem elegit Sop. 4. dist. 46. q. 2. art. 2. Sed (quod ad Solem attinet) prior modus videtur facilior. Tum vt tenebræ possint esse vniuersales, & densissimæ: tum vt possint fieri minori actione, & rerum immutatione. De Luna vero, quoniam de illa dicitur Ios. 2. quod conuerteretur in sanguinem: & Apoc. 6. explicatur quod, *Luna tota facta esset sicut sanguis*, verifimile est, hoc signum esse efficiendum per interpositionem nubis ita dispositæ, vt per impressionem Lunæ videatur tota sanguinea, ad significandam diuini iudicij seueritatem, & propter alias significationes, quas recte explicat Antoninus

E Quarto loco explicandum est secundum signum, nimirum, quod stellæ cadent de cælo. Quæ verba ad literam, & vt sonant, intelligit Orig. dicto Tract. 30. Nam stellæ (inquit) priuata lumine non poterant sursum detineri, nam à lumine ipso extollebantur, vnde crassiores fiunt, ac tandem de cælo cadunt. Eandemq; sententiam quanuis non eodem modo explicatam, videtur docere Tertul. lib. conera Hermogenem cap. 43. quamquam ille videtur supponere, cælos esse in nihilum redigendos, de quo postea dicemus. Origenes vero supponit falsam de natura cælestium stellarum estimationē. Quocirca supposito, stellæ esse incorruptibiles, & aut esse continuas reliquis partibus cæli,

Hilar.
Hieronym.
Chryf.
Beda.
Euseb.
Emis.
August.
D. Thom.

Origenes.

Ios. 2. & 3.

Apoc. 6.

Origenes.

Raban.
D. Thom.

Lactant.

Solis, & Lunæ
obscuratio
ad diem
iudicij
quæ
futura
Aug.

Scor.

Ios. 2.

Apoc. 6.

Anton.

Orig.

Tertullian.

SECTIO IV.

Qua signa ante iudicii diem in ceteris rebus sensibilibus futura sint.

Diximus de celestibus signis, sequitur, ut dicamus, an in terra, & ceteris elementis, habitantibusque in eis aliqua quoque signa praecessura sint. Quae res brevissimè est à nobis expedienda, quoniam per pauca sunt circa hoc reuelata, & verbis admodum generalibus, & interdum adeo obscuris, ut vix possint humano ingenio comprehendi.

Primo ergo circa elementum ignis posset inter haec signa numerari ignis ille, qui (ut in Psalm. 96. significatur) *Ante ipsum* (id est, Christum iudicem) *praece-* *det, & inflammabit in circuitu inimicos eius.* Sed quia huiusmodi ignem, atque eius usum, & effectum, vel omnino, vel praecipue existimamus futurum post resurrectionem hominum, finitumque iudicium, ideo fusio-rem de illo translationem in sequentes duas disputationes referuamus. Quocirca nullum aliud speciale signum reperio ad hoc elementum pertinens praeter exhalationes ignitas, fulgura, & fulmina, quae (ut diximus praecedenti sect.) frequenter illis diebus coruscabunt, & in tanta multitudine, & magnitudine, ut homines vehementer terreant. Et de hoc signo intelligi possunt multa, quae scribit Ioan. Apocal. 16. praesertim cum scribit de septimo Angelo, qui effudit phialam suam, & accommodari etiam potest, quod ibidem scribit de quarto Angelo, qui effudit phialam suam in Solem, & datum est illi aestu affligere homines, & igne. Nam (si quis recte consideret) quae in illo, antecedentique cap. scribuntur, omnia videntur pertinere ad hoc tempus, de quo agimus post persecutionem Antichristi. Quae autem prius scribit c. 8. & 9. de septem tubis, & calamitatibus per eas significatis, videntur maiori ex parte pertinere ad tempora, quae praecedent Antichristi aduentum. Sed illa omnia explicatu difficillima sunt, alienumque esset à nostro instituto referre hoc loco, vel quae de ijs scripsere alij, vel quae excogitari à nobis possunt.

Secundo, inter signa ad elementum aeris pertinentia poni potest signum crucis, quod in aere tunc apparebit, ut ait Christus: *Et tunc parebit signum filii hominis in caelo*, scilicet aereo: sed de hoc signo dicemus disput. sequenti: existimamus enim antecessurum iudicem ad iudicandum descendentem. Pertinent vero ad hoc elementum reduci tonitrua, & aliae meteorologicae impressiones, inaequalitque motus, qui in ventis fiunt, & magna aeris inclementia, tenebrae, aliaeque similia, quae in aere efficiuntur, & legi in praedictis locis Apocalypseos possunt.

Tertio de aquis legimus Luc. 21. *Et in terris pressura gentium* praefusione sonitus maris, & fluctuum. Quibus verbis significantur futurae horribiles tempestates, & aquarum commotiones, quae strepitum ingentem & horrendum efficiant. Cumque hoc annumeretur cum signis futuris in caelo, & in stellis, non est dubium, quin ad haec vltima tempora, & proxima iudicii signa pertineat. Vnde huc etiam spectant, quae Ioannes dicto cap. 16. refert, de duob. Angelis, qui effuderunt phialas suas in mare, & in flumina, & fontes aquarum, & factus est sanguis, & omnis anima viuens mortua est in mari.

Quarto, de elemento terrae certum est, futuros esse magnos terrae motus, inter quos ille videtur mirabilis, quem his verbis refert Ioannes supra, *Et terrae motus factus est magnus, qualis nunquam fuit*, ex quo homines fuerunt super terram: talis terrae motus sit magnus. Et facta est ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis irae eius. Vbi per magnam Babylonem mundum intelligendum existimo, cum omnibus fere expositioribus, tam eo loco

A quam c. 14. & 18. Nam si haec loca inter se conferantur constabit non posse aliter commode exponi. Quae autem sit ciuitas illa magna, an sit eadem Babylon, vel aliqua particularis ciuitas, incertum est: & fortasse est Ierosolyma, cum à ciuitatibus gentium distinguatur. Illud vero obscurius, & admirabilius est, quod de eodem terrae motu statim subiungit, *Et omnis insula fugit, & montes non sunt inuenti.* Et idem fere scripserat c. 6. ubi referens similem terrae motum, ait, *Et omnis mons, & insula de locis suis mota sunt.* Quae verba varijs modis possent exponi: sed nullum est incommodum, quod ad literam (ut sonant) intelligantur. Nam cum elementum terrae post iudicium alio perfectiori modo, ac figura constituendum sit, nihil mirum est, quod antea incipiat commoueri inuitato illo, ac stupendo modo. Quo etiam fiet, ut magna pars hominum intereat, & qui superstites manserint ingenti concutiantur metu.

Quinto, de hominibus duo potissimum signa leguntur in scriptura. Primum, quod eo tempore erunt perditissimi mores hominum. Nam de eorum fide legimus Luc. 18. dixisse Christum, *Verum amen filius hominis veniens, putat ne inueniet fidem super terram?* de charitate vero, & moribus dicitur Matth. 24. *Quoniam abundabit iniquitas, & refrigescet charitas multorum.* Dices, visis tot signis ac certis indicijs instantis iudicii, fieri non posse, quin multi homines ad fidem, & poenitentiam conuertantur. Item licet verum sit, in aduentu Antichristi fore mores hominum perditissimos, ut latè describit Hippolytus libr. de consum-

C matione mundi, & Lactant. lib. 7. cap. 15. & 16. & Cyrill. Cat. 15. tamen per Eliam, & Henoch multi conuertentur ad fidem: non igitur erunt tunc tam pauci credentes, nec tam perditii mores hominum. Respondetur, quamuis Elias, & Henoch multos homines sint in fide confirmaturi: tamen eos omnes fore paucissimos, si cum reliqua hominum vniuersitate conferantur. Cuius signum manifestum est, quia Apoc. 11. post necem Eliae, & Henoch, dicitur, *Inhabitantes terram gaudebunt super illos, & iucundabuntur, &c.* Si ergo huiusmodi futuri sunt homines illius ciuitatis, in qua ipsi praedicabunt, quales in reliqua orbis parte futuros credemus? Quapropter si per aduentum Domini intelligamus (sicut supra exposuimus) totum hoc tempus, in quo fiunt haec proxima signa iudicii, satis manifestum est quomodo vix inueniet fidem super terram. In illis autem diebus aliqui conuertentur, ex metu fortasse magis, quam ex vero amore: imo ita erunt perturbati, & terrefacti, ut vix possint de sua salute cogitare. Vnde de illis dicitur. Apocalyp. 9. *In diebus illis quarent homines mortem, & non inuenient eam, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis: & capit. 6. de omnibus hominibus dicitur, Absconderunt se in speluncis, & in petris montium, & dicunt montibus, & petris, Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni: Et hoc ipsum est, quod Christus praedixit Luc. 21.*

D *Erit in terris pressura gentium* (id est, angustia) *arscentibus hominibus praetimore, &c.* Atque hoc est secundum signum futurum in hominibus, quod pertinet ad mala poenae, quae illis diebus homines patientur. Nam omnia signa, quae in caelis, & elementis fiunt, eo tendunt, ut de hominibus vindicta sumatur, & ut terrore concutiantur. Huc etiam spectant mortes assiduae illis diebus futurae, quae legi possunt in praedictis locis Apocalyp. & in superioribus aliqua tetigimus, cum de generali resurrectione ageremus.

Vltimo, de signis futuris in alijs animalibus, plantis, & reliquis mixtis nihil fere est in speciali reuelatum praeter ea, quae diximus: tamen ex ijs facile est coniectare, qualia futura sint. Atque hic possunt accommodari, quae scribit eleganter Lactant. libr. 7. cap. 16.

Signa in hominibus futura quae.

Luc. 18.

Matth. 24.

Hippolyt.

Lactant.

Cyrill.

Apoc. 11.

Apoc. 9.

Apoc. 6.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.

Luc. 21.